

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת בשלח נדרים נ. - נד:

נ. מיהו לא ניחא לי דאיתנהני בהדין עלמא.

כ' מהרצ"ח, הטעם מפני שהדין אצלנו באסור ליהנות מן מעשה נסים. [אבל מה שהראה הני דינרי דנס להשליח, לא חשיב הנאה. ולו"ד לכא' יש לפרש הטעם כאותה שאמרה דביתהו דר"ח בן דוסא בתענית [כה].] ניחא לך דמיכל אכלי כולי עלמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמחסר]. ובבן יהודע כ' ג"כ דרב יהודה לא נהנה מן הזהובים משום דאין נהנין ממעשה נסים. וכ' עוד, דזה שהראה הזהובים, לא נתכוון לפאר עצמו ח"ו, אלא בשביל כבוד הנשיא שלא יחשוב שהוא זלזל בכבודו להחזיר מתנתו, לכך הראה זה לשלוחו כדי שיגיד להנשיא.

נ. אמר לה אי הוא לי, רמינא לין ירושלים דהבא.

וכ' הר"ן ושאר דהכי עבד לה כדאיתא בשבת [נט.]. ועיין בבן יהודע שהאריך בזה [ובמה שאמרו באבות דר"נ פ"ו שאמרו לו תלמידיו ביישתנן], וכ' בסו"ד, דאמר להם ראויה היא לכבוד הזה מפי שנצטערה עמי בתורה, וא"כ בעבור כבוד התורה אני עושה לה הכבוד הזה.

נ. מן שית מילי איעתר ר"ע וכו'.

כ' בעיין יעקב, דקדק הש"ס לומר דנעשה עשיר משית מילי, דאתי לאשמועינן מניינא, לפי דר"ע יגע מאד בתורה שבע"פ ונקראת על שמו וכדאיתא בס' יוחסין דף ל"ו ע"א עיי"ש, להכי קאמר לפי שיגע בלימוד שיתא סדרי לך נתעשר מן שית מילי ונתקיים בו אורך ימים בימינה וכ"ש עושר וכבוד. וכ"כ בבן יהודע, [יעו"ש בעוד אופנים. ומסיק, והנה תחלת עושרו בא לו מכלבא שבוע שעשה שלום עמו אחר שנודע לו שהוא חותנו, וסוף העושר בא לו מן קטיע בר שלום, ולכן אמרו בחגיגה [יד:]: עלי, נכנס בשלום ויצא בשלום, ואמרו בזוה"ק תרי שלומי אינון].

נ. מן אילא דספינתא.

הר"ן פי' לנחש ולסימן שתהא הספינה קלה כאיל. ולדבריו הוא איל שקל במרוצתו [כדכתיבי כמה קראי בשה"ש]. אבל הרא"ש גרס מין ענא [והוא תרגום של צאן] ופי' שהוא איל של זהב, או עז אחד, [ולא נתפרש הטעם שהיו עושים מן צאן דוקא]. עוד איכא בינייהו, דלהר"ן של עץ היה, וממלאין אותו דינרי זהב, ולהרא"ש הוא עצמו של זהב היה.

וכ' בשיטמ"ק ז"ל, ומצאו ר"ע והכניסו לביתו, והכריזו עליו, ובא ואמר להם אצלי הוא, אמרו לו הואיל וכל כך נאמנות בך הרי היא שלך. [ויל"ע] אם היו הבעלים ישראל ולכן אמר להם אצלי הוא, או שהיו עכו"ם ומשום קידוש ה'.

נ. רב גמדה היב ד' זוזי לספונאי וכו', אייתין ליה כולהון.

כ' המהרש"א בח"א, פירשו בו ממדת חסידות ולא ממדת הדין, וכלפי מה שאמרו בסוף קידושין הספנים רובן חסידים, והיינו דהקוף עדיין לא בא לידו וכו'. [ומשמע דאם לאחר שבא הקוף לידו היה רובץ על המרגליות שבחור, מדינא הוה לרב גמדה. וצ"ב]. וכ' בעיין יעקב, דמייתי האי מעשה, כי היכי דלא תתרעם על ר"ע שלקח קצת ממון שאינו של יושר כה"ג דאיתנו ליה ספונאי, שהרי הם הביאו לו אדעתא דגוּזא ולא שיהא מלא דינרין, וכבר זכו בהו ספונאי בהגיע לידם, לכן מייתי האי מעשה דרב גמדה, שכן דרך הספנים שהן רובן חסידים לעשות לפנים משורת הדין. [ויל"ע אם עיקר תירוצו לומר שמדעתם נתנו לו הדינרין, וכדי שלא תתמה איך יתכן זה, מייתי עלה דכן הוא דרך הספנים, או שכוונת תירוצו דכיון שרובן חסידים, יוכל לזכות בהדינרין אפי' שלא מדעתם, דמסתמא אפי' הוה ידעי, לא היו חפצים לזכות לעצמם אלא בעבורו].

נ. אמר לה אף אורייתא כן.

פי' בבן יהודע, להורות כי דברי תורה אע"פ שתמצא בהם דברים שהם סיפורים חיצונים כמו "ואחות לוטן תמנע", "ותמנע היתה פלגש", "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום", וכיוצא במקראות אלו הרבה, שאין בגופם צורך, ואין גופם נאה לשמוע, הנה תוכם וקרבתם מלא סודות ועניינים יקרים ונאים במאד מאד, ולכן ת"ח העוסק בתורה, גופו שחור, ובקרבו יש תורה יקרה וחכמה גדולה ורבה מאד.

נ. אמרה ליה שמואל רבך הכי דנן וכו'.

ופירש"י דבתמיה קאמרה. וכ' ע"ז המהרש"א בח"א, לולי פירושו נראה דבניחותא קאמרה שמואל רבך נמי הכי דנן לי, והשתא ניחא דקאמר לה דא"כ ידעת את שמואל רבי דהכי דנן אותך, ולמה באת לפני תלמידו, וקאמרה ליה אין גוצא וכו', ואמר לה א"כ לבזוייה קאתית לפני לפי דעתך דלא יפה דנן וכו'. [ומשמע דהבזיון לשמואל הוי בהא גופא דפקפקה בדינו לבא לדון לפני תלמידו. ומייתי הא דהוסיפה ואמרה גוצא וכו', אולי לומר דהוכיח סופה על תחלתה שהכל מחמת שמבזה אותו. או שמא רצונה לומר בזה, דאינו חכם כל הצורך לדונה דין אמת, מדמכוער כולי האי, [וכמו דהוה סברה בת קיסר דככל שיחכם יותר, ראוי שיהא נאה יותר]. ולפי"ז שפיר מייתי לה הכא בתר עובדא דבת קיסר].

נ. ומעייל לה אלפא זימני במיא חמימי וכו'.

כ' בשיטמ"ק, לאו דוקא, אלא בא לאשמועינן שצריך לשרות אותה פעמים הרבה במים חמים ובמים צוננים, עד שתקטין הביצה מאד בענין שיוכל לבולעה שלימה. והר"ן לעיל [מט.]. במתני' כ' ז"ל, ומשמע דדוקא בה הוא דשרי, אבל כל שלא נתבשלה כל כך אסורה. [ויל"ע אם כוונתו כל שלא נתבשלה אלפא זימני, [ופליג ע"ד השיטמ"ק], או שמא כוונתו כל שלא

נתבשלה עד שתקטן מאד שיוכל לבלעה, ולא תליא במנין הבישולים, וכהשיטת"ק].

נ: א"ל אם לעוברי רצונו כן, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.

כ' הגרע"א עיין בזה דבר נאה בתשובת שבו"י ח"א סי' קפ"ב. ותו"ד שם, דהקשה אסוגיין וכי בשביל שלא אזמניה יגנהו כולי האי לרבי, ומלבד שהוא דבר תמוה מצד רבי המתבייש, גם מצד המבייש הדבר תמוה, דהלא גם בר קפרא היה גדול בדורו ועשה משנת בר קפרא, ואיך יעלה על דעתו להוציא שם רע על רבי ולקרואו עוברי רצונו, ותו, כיון דמתחילה לא אזמניה כדי שלא ישחק, א"כ אחר שאמר דבר זה למה אזמניה. וביאר עפ"ד הט"ז [סי' תק"ס סק"ז], דאף בזמן שביהמ"ק קיים אסור לאדם שימלא פיו שחוק, אבל בשמחה של מצוה היה היתר, ובזמן הגלות ערבה כל שמחה ואסור אפי' בשמחה של מצוה, ולפ"ז נראה דהיינו טעמא דרבי שהיה מתיירא שישחוק, שהיה אחר החורבן, ובסוף מס' מכות איתא דר"ג וראב"ע ור"י היו מהלכין בדרך ושמעו קול המולה, התחילו הן בוכין ור"ע משחק וכו', אמר להם לכך אני משחק, אם לעוברי רצונו כן, לעושי רצונו עאכ"ו, וא"כ לר"ע מותר לשחוק מטעם זה וכו', ורבי דלא אזמניה כדי שלא ישחוק בזמן הגלות, וא"ל בר קפרא כסברת ר"ע, א"כ מותר לשחוק עכ"פ בשמחה של מצוה, על כן אזמניה.

נ: יומא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא לעלמא.

המהרש"א בח"א פירש משום דרבי בעל יסורין הוה, וכל שני דרבי לא איצטרין עלמא למיטרא כדאמר בפ' הפועלים [פה.], [שלא היה דינא בעלמא ולא היה מדת הדין שולט בעולם. היתה הברכה מן התהום. מהרש"א שם]. ובשיטת"ק כ', לפי שרבי היה ראש גולות ישראל, והיה לו ליצטער על חורבן ביהמ"ק ועל הגלות, ומתוך שהיה עשיר גדול, היה נראה כשהיה שוחק כאילו אינו חושש ואינו מצטער על הדבר. [וע"ע בדברי השבות יעקב, הו"ד לעיל].

נא. ואזיל ואמר ליה ליכיל לי מר ארבעין גריזי דחיטי דרשינא בך וכו', א"ל לאו אזהרתך דלא תבדחן וכו'.

פ"י המהרש"א בח"א, דא"ל רבי אין לך עלי אלו ארבעין גריזי חיטי שאמרת שהבטחתי לך בשכר שלא תבדחן, כי אתה הבדחתני, וא"כ איבדת החטין, דלא קיימת התנאי. [והביאו הרש"ש, יעו"ש מה שפירש בתשובת בר קפרא]. ובבן יהוידע כ', דבר קפרא אמר חיטי דרשינא בך, כלומר, אתה אמרת לא תבדחן ויהיבנא כך וכך, וכוננתך על אותו היום דוקא, ואני שמרתי מצותך ובאותו היום לא עשיתי לך בדיחות, א"כ תן לי החטים שנחתיבת לי אתמול באותו היום שצויתני וקיימתי דברך, והשיב לי לאו אזהרתך וכו', כלומר אני לא צויתי אותך על יום אחד, אלא הזהרתך בסתם, וכל אזהרה בסתם משמע לעולם, ולכן עתה שבדחתני אין לי אצלך כלום.

[ומדברי כולם משמע דאפשר לקצוץ שכר על שב ואל תעשה, ויוכל לתובעו ע"ז, כדמשמע לישנא "חיטי דרשינא בך". [אא"כ נימא דגם הם פירשו כמו שפי' הר"ן [ע"פ דרכו] דעיקר תביעתו לבדיחותא אע"פ שאינו חייב לו כלום מדינא, וכל המו"מ ביניהם הוא לפום בדיחותא דבר קפרא]. אמנם הא אכתי צ"ב לפי הבן יהוידע, דכיון דלעולם קאמר, אימתי ישלם לו, דהא לכו"ע שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כדאמר' בב"מ סה.].

נא. א"ל תיתי דביתכי תירמי לי נטלא, אתת רמיא ליה.

הקשה בבן יהוידע, והלא קיי"ל אין משתמשין באשה כלל, ומזיגת הכוס לכו"ע אסור מדינא, ואין לומר צדיק וחסיד שאני, דהא חזינן בקידושין [ע]. גבי תיתי דונג תשקינן דאסור גם בכה"ג, דהא רב יהודה היה צדיק וחסיד גדול וכו', כי כן היא המדה בכל דבר שאסור מן התורה או מתקנת חז"ל בפירוש, דאין לחלק בין צדיק וחסיד לבין אדם פשוט, ואין החסיד יכול לומר אני ארבה ולא אסור. [יעו"ש שהאריך בזה].

וכ' עוד, והנה להרמב"ם ז"ל [פכ"א מהל' איסורי ביאה ה"ה] והטור [אה"ע סי' כ"א] טעמא דשמואל דאמר אין משתמשין באשה כלל הוא משום

הרהור, אך לרש"י והר"ן ז"ל הטעם משום דגזרו חז"ל בזה כדי שלא תלמד להיות רגילה בין האנשים וכו', ואם באנו לומר בדבר זה של בר קפרא לפי טעמו של הרמב"ם והטור, דס"ל לבר קפרא כל שאינו עושה דרך חובה רק כוונתו לצורך אחר שרי, משום דסבר דלא אסרו חז"ל דבר זה אלא כשעושה דרך חיבה דאיכא חשש הרהור וכו', אבל לטעם רש"י והר"ן אין לחלק בהכי, [וע"ע בשלמי נדרים].

נא. להראות בהן תספורת של כהן גדול דכתיב כסום יכסמו את ראשיהן.

ופי' הרא"ש, דבכהן גדול איירי, מדכתיב בקרא [דבתריה] ויין לא ישתו כל כהן, מכלל דהך לאו בכל כהן איירי, ועוד, דברישא כתיב וראשם לא יגלחו, והיינו בשאר כהנים. וז"ל הרמ"ה [בסנהדרין כב:], ואי קשיא לך מכדי קרא כסום יכסמו בכהן הדיוט כתיב וכו', וי"ל דקרא לעתיד כתיב, שתהא תספורת של כהן הדיוט כתספורת של כהן גדול.

נא. ראשו של זה בצד עיקרו של זה.

ופי' הר"ן, ממצמצם היה שלא יעלה אחד מן השערות על חבירו. וז"ל הראב"ד [בפ"ה מהל' כלי המקדש ה"ז], אבל אני אומר ראש שער העליון יורד עד עיקרו של תחתון, וגוזז את התחתון עד עיקרו, שלא ירד מראשו של עליון ולמטה כדי שיהא מצחו ופדחתו מגולה.

ועיין ברדב"ז שהקשה דלדבריו אינו אלא בשער הארוך הנמשך מגובה הראש והאחרון אשר בסוף הראש. אמנם הכס"מ פירש, שלא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זו היה מגלח שער השלישי שלמעלה מהשני [עד עיקרו], ומשייר שער הרביעי [עד עיקרו של שלישי] כדרך ששייר השני, ומגלח שיער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי, ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש. [יעו"ש שביאר דזה הקושי שבתגלחת זו, שנתקשה בזה הרדב"ז לפי ביאורו בשיטת הראב"ד].

נא. הנודר ממעשה קדירה אין אסור אלא ממעשה רתחא.

ופי' הר"ן ע"פ הירושלמי, דהיינו חילקא טרגיס וכו', שצריכין להרתחון ולבשלן הרבה, אבל לא בדברים אחרים. ותוס' פירשו דמעשה רתחא היינו דבר שנגמר בקדירה, דאין אסור אלא בדבר הנגמר בקדירה. [אבל היורד לקדירה היינו כל המתבשל בקדירה אפי' אינו נגמר בה]. וכ"כ בפי' הרא"ש לעיל [מו.], וכן דקדק הב"י מדברי הטור. והריטב"א ג"כ הביא הירושלמי, והוסיף, דכולן מיני דייסא ומיני קמוחים שנאכלין לעצמן בלא פת, וכשאמר היורד לקדירה וכו' הוסיף אפי' אותן שהן ליפתן לפת.

ורש"י כ' וז"ל, היינו דבר שנגמר בישולו בקדירה ואינו אלא מחמשת המינים, לאפוקי דבר שאין גמר בישולו בקדירה עד שמבשלין אותו באילפס. וכ' ע"ז הב"ח [ריש סי' ר"ז] נראה דס"ל דמעשה רתחא משמעו שאין צריך בישול הרבה, אלא ברתחא פעם אחת ושתיים נגמר בישולו, ואינו אלא מחמשת המינים כדאיתא בירושלמי וכו'. [וקצ"ב, דבירושלמי נזכר גם אורז. ואולי חמשת המינים ודומיהן [קאמר], ודלא כהר"ן שכתב בהיפך, שנקראת רתחא ע"ש שצריך להרתחא הרבה. [ועו"ש שכ' דאף הרמב"ם והטור ס"ל כרש"י, ודלא כהב"י שכ' דהרמב"ם כהר"ן, והטור כתוס' והרא"ש].

ועיין בריטב"א דמסיק וז"ל, ודוקא דאמר לקדירה, הא לאו הכי, אע"ג דאמר מעשה קדירה שאני טועם אינו אסור אלא במעשה קדירה, וכי אמר היורד לקדירה, אע"פ שלא אמר שאני טועם, אסור בכל המתבשל בקדירה, אלא תשלום נדרא דנודר הוא דנקט תנא, ולא דוקא. [והר"ן לקמן [גבי כבוש וחבירין] הביא פלוגתא בכה"ג, אי ריבויא דסיפא מחמת שינוי הלשון או ממה שהוסיף שאני טועם. והכא שתיק מינה. ויל"ע]. ועיין בב"ח [ריש סי' ר"ז] שדקדק כך גם מדברי הטור, דכשאמר היורד לקדירה אסור בכל המתבשלין בקדירה אפי' לא אמר שאני טועם. [אבל לא נפרש בדבריו אם ברישא מותר אפי' כשהוסיף שאני טועם].

נא. הנודר מן היורד לתנור, אין אסור אלא בפת, ואם אמר כל מעשה תנור עלי, אסור בכל הנעשים בתנור.

וכ' הריטב"א, האי גירסא לא נהירא, דלישנא דיורד לתנור טפי משמע לשון כולל לכל (הנודר) [היורד] לתנור, כדאמרינן ברישא בכל היורד לקדירה, ותו, לישנא דמעשה תנור לא משמע אלא פת, שהיא מלאכה מיוחדת לתנור, ואיכא נוסחי דגרסי איפכא, קונם יורד לתנור עלי אסור בכל הנעשין בתנור, אבל מעשה תנור עלי אינו אסור אלא הפת, והאי נוסחא דייק טפי.

נא: ברין ד"ה כבוש. דכיון דהזכירו בלא ה"א הידיעה כל כבוש במשמע וכו', ואית דמפרשי וכו' משום דקאמר שאני טועם הוא.

וכ' הבי"י [בסי' רי"ז] וז"ל, והרא"ש פירש כפי' בתרא וכו', והראב"ד כ' בהשגות [פ"ט מהל' נדרים ה"ב] שהחילוק הוא וכו' א"נ בין שאני אוכל לשאני טועם. ודקדק הפרישה [סק"ט] מדבריו דלא כדברי המהרש"ל שצדד דלא מהני שאני אוכל לרבות מין אחר כמו דמהני באומר שאני טועם, דהא משמע מהב"י דהראב"ד לחוד הוא שחילק בזה. ועיין בתוס' הרא"ש שיטה שלישית שכ' וז"ל, תימה אמאי שני בתרתי, ביורד לקדירה ובשאני טועם, ונ"ל דאינו אסור מכל המתבשרין בקדירה עד דאיכא תרתי, אבל אם אמר קונם מעשה שאני טועם, או נדר מן היורד לקדירה, אינו אסור אלא במעשה רתחתא.

נא. בתוד"ה כל מעשה תנור. צ"ע, דמשמע דהחילוק בין יורד למעשה, ואמאי תנא כל וכו'.

וז"ל תוס' הרא"ש, דמעשה תנור כולל כל הנעשה בתנור, ומדנקט כל מעשה תנור משמע דמעשה תנור לחודיה לא סגי עד דאמר נמי כל, ואי אמר נמי כל היורד, לא מהני אלא עד דאמר כל מעשה תנור, [ובקיצור פסקי הרא"ש] [סי' ב'] ליתא לתיבת "כל".

נא: דג דגים שאני טועם וכו' בין תפלים.

הקשה בשלמי נדרים, כיון דדג תפל אוכל שאינו ראוי הוא, כדאיתא בשבת [קכת]. דג תפל אסור לטלטלו בשבת, ופירש"י דאינו ראוי לכלום, ועיין בתוס' שם [בד"ה דג תפל] בת"י קמא שכ' דגם לכלבים אינו ראוי, וגרע מבשר תפל דחזי לאומצא, וא"כ הכא דאמר דגים שאני טועם, נימא דלא הוה דעתו אלא למבושלים דיש בהם טעם ולא לתפלים דאינו ראוי לכלום וכו'. וזבזה י"ל גבי דגים כיון שאפשר לאוכלם ע"י תיקון, חל עלייהו האיסור לאוכלם אפי' קודם התיקון. [יעו"ש דאשכחן כע"ז בט"ז סי' רי"ז סק"ז]. וצ"ע.

נא: דכתיב וימן ה' דג גדול.

כ' במלא הרועים, תימה דאדרבה מדאצטריך לפרושי גדול, ש"מ דבכל מקום שנאמר דג, הוא קטן, וכדדייקינן [סוטה ב:] דמדכתיב "עד אחד" הא כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים, ואפשר דזהו דוקא היכא דהתורה איירי בענין דינין, אבל בסיפור מעשה ליכא למידק הכי.

נא: אלא והדגה אשר ביאור מתה, קטנים מתו גדולים לא מתו.

הקשה החת"ס, אמאי לא מיייתי מקרא דמקודם, והדגה אשר ביאור תמות ובאש היאור, וצ"ע. ונ"ל בעזה"י, דבתוס' על התורה איכא חד דעה דלא הוה דם רק שעה קלה בכדי שיעור שימותו הדגים ויבאש היאור, ומיד חזרו למים באושים ולא יכלו מצרים לשתות, עיי"ש דהיה לו לקרות שם המכה "ביאוש המים", אלא שאין ניכר אלא במה שנשתנה שעה קלה לדם, על כן נקרא מכת דם. והנה משמעתי' מוכח להיפך, דא"כ מאי פריך גדולים לא מתו, דלמא אין ה"נ גדולים שהיה חיותם חזק לא מתו בשעה קלה, רק הקטנים, ומהם נבאש היאור, אלא על כרחך ליתא להנ"ל. אלא דקשה מנא ליה להש"ס להקשות [דילמא כהווא פירושא], ונ"ל מדכתיב ובעצים ובאבנים, פי' בכלים שבבית, ושם לא היו דגים שהבאישו את המים ואפ"ה נתהפכו לדם, ש"מ דלא כהנ"ל. והשתא א"ש דלא הו"ל למיפרך מקרא [קמא] דהתראה, ד"ל כנ"ל, אבל פריך מקרא דכתיב בתר קרא דבעצים ובאבנים, דמוכח דמכת דם היה, וכל הדגים מתו.

נא: אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים וכו'.

והא דכתיב [במדבר י"א, ה'] זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, היינו דוקא קטנים מלוחים שמנהג להאכיל לעושים במלאכה, [א"ה, עיין בסוטה יא:] בשעה שהולכות לשאוב מים, הקב"ה מזמן להם דגים קטנים בכדיהן וכו', וכ' בח"א להמהרש"א, שהן מפרין ומרביץ גופו של אדם כדאמרינן בברכות מ.], והמה דברו בלשון בנ"א.

נא: ברין ד"ה דלמא פלטיה. ואע"ג דההוא נמי דבלעיה בסוף גדול מליטרא היה, נקרא קטן בערך הראשון.

וכ"כ המאירי בת"י קמא. וכ' עוד, או שמא יש דג קטן שהוא מתרחב הרבה בשעת בליעה ומחזיק כמות גדול, כעין מה שאתה רואה בעלוקה כשמוצצת הדם שמתרחבת בכל רחוקיה. ועיין במלא הרועים שהקשה, דלמש"כ הר"ן עצמו לעיל [בד"ה דג שאני טועם] דהכל לפי המקומות, פשיטא דבים אף שבולע אדם יכול להיות קטן שבקטנים לערך דגי הים דגדולים טובא. [ולכא' אינו מובן, דמש"כ הר"ן דהכל לפי המקומות היינו לפי לשון בנ"א באותו מקום, דיש מקומות שקורין לגדול מליטרא קטן, ויש איפכא, ולכא' אין שייך זה להא דבים איכא דגים גדולים טובא, אלא דהר"ן כ' דבאלו שני הדגים דאיירי בהו קרא הכא, קרינן לאחרון קטן בערך הראשון דגדול ממנו].

נב. אמר קונם יין זה שאני טועם ונפל לתבשיל, אם יש בו בנותן טעם אסור.

כ' הריטב"א, ודוקא במה שנתערב ממנו אחרי כן וכו', ולא במה שכבר פירש ונתערב בדברים אחרים, וכ"כ לקמן גבי האומר קונם יין שאני טועם ולא אמר זה [דמיתסר מספיקא כיון דהאבעיא לא איפשיטא] וז"ל, ודוקא בשנתערב אח"כ, ולא במה שנתערב כבר, דבשעתא דנדרא לא הוה מיקרי בשר ולא יין, ואיהו לא נדר אלא שלא יטעום בשר ויין, ולא היו אלו בכלל. וי"א דבהא דלא אמר זה ואמר שאני טועם לחוד, כל טעימה של אלו אסור עליו [את"ל שנאסר בתערובתו] ואפי' בתבשיל שכבר היה בו יין, כיון שיש בו טעם יין. ודבריהם אמת אילו אמר טעם יין שאני טועם, אבל זה שאמר יין שאני טועם ליכא למימר הכי לפום עניות דעת, ומתני' נמי דקתני יין זה שאני טועם ונפל לתבשיל דמשמע שנפל אח"כ, דאי לא ליתני אסור בתבשיל שיש בו יין.

נב. אמר קונם יין זה שאני טועם ונפל לתבשיל, אם יש בו בנותן טעם אסור.

כ' הרש"ש, בפסקי הרא"ש [סי' ד'] ל"ג מילת "זה", [וכן בקיצור פסקי הרא"ש], וכ"נ להדיא גירסת הר"ן לקמן [נב: בד"ה קונם יין]. ולכא' קשה לפ"ז בעיין דרמי בר חמא בשאני טועם אי דוקא אי לאו דוקא, ואולי יין שאני שגופו ממוש נתערב [ועד"ז כ' התפא"י דהך בבא דנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין, קמ"ל דאף דעדיף מרוטב דלעיל, דהכא יש ממשות היין שאסרו, אפ"ה שרי, אם לא אסור גוף ידוע]. וז"ל הריטב"א כאן, דהיכא דלא קאמר זה אלא בשר סתם, אע"פ שיש בו בנותן טעם ה"ז מותר וכו', ומסתברא דליכא אלא טעמו ולא ממשו כגון שנומו שם, או שבישיל ירקות בקדירה בת יומא של בשר. [מיהו כי איכא כזית בכדי אכילת פרס, לכא' חשיב ליה ממשו, ולא טעם גרידא, עיין בב"י י"ד ריש סי' צ"ח]. וע"ע מש"כ בהגהות חש"ל ע"ד הר"ן הנ"ל.

נב. ברין ד"ה וקשיא להו. והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא וכו' משום דמצוה לאיתשולי עלייהו וכו'.

הקשה הקרן אורה, היכי מצי לשאול עליה, כיון דכבר נתבטל והוי כמי שאינו בעולם תו לא שייך ביה שאלה, מידי דהוי אם נשבע על ככר ואכלו דאמרינן בשבועות [כז:]: דאינו יכול לישאל עליו. [א"ה, לטעמא דרש"י בביצה ג. בד"ה אפי' באלף] דהטעם דהחמירו בדשיל"מ דעד שתאכלנו באיסור [ע"י ביטול] תאכלנו בהיתר, לכא' אכתי שייך גם כאן לומר כן, דכיון דאם יחמירו חכמים שלא יתבטל יוכל להשאל עליו, [דהשתא לא דמי לנשבע על ככר ואכלו, דהתם ליתיה להככר כלל בעולם וגם איסוריה ליתיה, אבל הכא אם לא יתבטל איתיה בעולם, ואיתיה נמי לאיסוריה מדרבנן עכ"פ], ויאכלנו בהיתר גמור ללא ביטול, שפיר יש מקום להחמיר כן].

וי"ל דמ"מ איסורא כמאן דאיתיה, כי הא דאמרינן דחוזר וניעור בתוספת איסור וכדאיתא בבכורות [כב.], וכיון כמאן דאיתיה הוא, שפיר יכול לישאל עליו. ועוד י"ל דמסתמא הבשר עצמו בעין הוא, אלא שטעמו נתערב, וכיון דיכול לשאול על הבשר עצמו, ממילא דהותר גם הטעם שנתן בתבשיל. [ומשמע דלשינויא קמא, אפי' לא נשתיר מהבשר שאסר כלל, כגון שנתערב כולו ונימוח, או שהנותר נשרף וכלה], דא"א עוד שיתרבה האיסור בתערובת ויהא חוזר וניעור, אפ"ה כמאן דאיתיה [לאיסור המעורב], מדחזינן דאי הוה מתרבה מן האיסור היה חוזר וניעור].

נב. בר"ן ד"ה וקשיא להו. וה"נ איתא בהדיא בירושלמי וכו', ומסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין, דתנינן תמן שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו.

וכ' ע"ז הרש"ש, לא ידעתי מהו שתלה בזה, דנראה דאף אם לא יתיר אלא מכאן ולהבא מיקרי דבר שיש לו מתירין, ופי' הקרבן העדה מוגומגם בזה. [ויעו' בדברי הרא"ש דלקמן, והן הן דברי הקרבן העדה]. ובקרבן אורה כ' בדעת הרמב"ם, דלא מיקרי דשיל"מ אלא שניתר מאליו ע"י הזמן כמו חמץ וחדש ומוקצה, אבל דבר הניתר ע"י תיקון, אינו מסוג דשיל"מ, ושוב הביא ד' הר"ן בשם הירושלמי, וכ' ע"ז, משמע דדוקא ע"י היתר חכם מיקרי דשיל"מ משום שעושהו היתר מעיקרו, אבל ע"י הפרת בעל לא מיקרי דשיל"מ כיון דאינו עוקר מעיקרו. אלא דא"כ הקדש ומעשר שני אמאי הוי בכלל דשיל"מ משום דאית להו פדיון, הא אין ההיתר מתחיל אלא אחר פדיה, וצ"ל דדוקא גבי נדרים דצריכי שאלה לחכם הוא דלא הוי כדשיל"מ אלא משום דעוקר מעיקרו ונעשה היתר למפרע, אבל הקדש ומע"ש דהוא בעצמו יכול לפדותו, שפיר מיקרי דשיל"מ אפי' אם ההיתר מכאן ולהבא, וא"כ ה"ה דע"י הפרת בעל מיקרי דשיל"מ. וי"ל כיון דלאו בדידה תליא מילתא, לא מיקרי דשיל"מ. [ולפ"י יל"ע, דא"כ באוסר פירותיו על חבירו נמי נימא דיתבטלו, דהא הנפק"מ בביטולן לגבי הנאסר, ולגבי דידיה להו כדבר שאין לו מתירין, דלאו בדידיה תליא מילתא דשאלה לחכם].

והרא"ש [סי' ג'] כ' וז"ל, והכי איתא בירושלמי וכו' ואלו נדרים מה את עביד להון וכו' מסתברא מי עבדינן להון כדשיל"מ [בתמיהה. קרב"ב אות כ'], [דהרא"ש גרס "מי עבדינן" בשתי תיבות ולא "מעבדינן" בתיבה אחת כג' הר"ן], התני תמן שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, כלומר וכיון שעוקר אותו מעיקרו נמצא שלא נאסר מעולם, ולא הוי דשיל"מ, אמרי אין עוקרו אלא מכאן ולהבא, כלומר עיקר העיקור מכאן ולהבא, שהרי היה אסור עד עתה, ואע"פ שעוקרו מעיקרו, מ"מ היה אסור עד היום, הלכך חשיב דשיל"מ. וביאר בקובץ הערות [סי' כ"ו אות ב'] דכוונת הירושלמי דאף שנעקר הנדר למפרע ע"י חכם, אינו כמו נדר בטעות דאיגלאי מילתא שלא היה כאן נדר מעולם, אינו כן, אלא דגזיה"כ שע"י היתר חכם נתחדשה עתה עקירה למפרע, וא"כ אף דניתר למפרע, אבל העקירה דלמפרע נתחדשה עכשיו. [ויעו"ש שכ' דבהפרת הבעל הוי איפכא, דההיתר דלהבא היה מתחילתו ולא נתחדש עתה, דעל דעת בעלה היא נודרת, ואינו כמו תנאי, אלא נדר לזמן עד שימחה בעלה. ולפ"ז יש לדון אי הוי דשיל"מ מכח הפרת בעל].

נב. בר"ן ד"ה וקשיא להו. ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל וכו'.

וכ' ע"ז הריטב"א, ואיברא דתמיהה ליתיה להווא פירוקא דהרי"ף ז"ל, אבל הכא היתר בהיתר הוא, כיון דלא הוי אלא ריחא דבשרא בעלמא, וריחא באיסורין היתר גמור, אלא דודאי טעמא דאמרי רבנן דאסור לאכלה בכותח, לאו דינא הוא אלא חומרא דרבנן משום מראית העין, שלא יהא נראה בפיו כאוכל בשר בחלב, וכשם שהחמירו בו שלא להעלותו על השולחן, וכשם שקנסו בפת שטח אותה בחלב [שלא] לאכלה [אפי'] בפני עצמה גזירה שמא יאכלנו עם הבשר וכו'. ויש לי לדון לזכות לרבינו אלפסי ז"ל דאיהו נמי ה"ק, וההיא לישנא דנקיט, לאו דוקא כדמשמע בעלמא, אלא דרך צחות, דכן מצינו לו במקומות אחרים שתופס לשון הגמ' שלא לאותו ענין שנאמר בו, וקאמר רבינו ז"ל דבהא איכא למימר דלא ליבטיל באלף מפני מראית העין, כיון שאין בו לבעלים איבוד ממון, שיש לו מתירין לאכלו עם הבשר או בפני עצמו. והאי עדיפא לן לתרוצי בלישניה, ולא למיתלי טעותא כל דהו בגברא [רבא] וכ"ש דלא למיתלי ביה בוקי סריקי.

נב. בר"ן ד"ה וקשיא להו. משום דקא מבעיא לי וכו'. מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו וכו', וכך נ"ל בטעמו של דבר וכו'.

כ' בקה"י [סי' ל"ד], לטעם שכ' רש"י ז"ל פ"ק דביצה בהא דדשיל"מ לא בטיל משום שעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, לפ"ז הדרא שאלת הר"ן ז"ל מאי שנא מין במינו מתערובת מין בשאינו מינו. [ועיין בקרבן אורה שכ' בתו"ד מה שהחמירו חכמים במין במינו יותר מבשאינו מינו, נראה משום דכל בשאינו מינו ואין בו בנותן טעם, הרי הוא כמאן דליתיה כיון שאינו נרגש כלל, ולא החמירו בו חכמים, לא בדשיל"מ, ולא בתרומה לענין אחד ומאה, ודוקא במינו הוא שהחמירו, כיון שנרגש הטעם כיון שנתערב במינו].

ויתכן לפרש ע"פ מאי דמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל בס' המצוות [מצות ל"ת קפ"ז] דעיקר איסורי אכילה הוא ההנאה שנהנה מאכילתו וכו', שאכילה גופא יסוד איסורו משום הנאה שבה עיי"ש, וכ"כ המל"מ [פ"ה מהל' יסודי התורה] וכו'. ולפ"ז לכשיצוייר אכילה שאין בה הנאה כלל, אין בזה איסור מדאורייתא וכו', ולפ"ז י"ל דכשנתערב מין בשאינו מינו בששים בגוונא שאין טעמו נרגש כלל, אז אפי' בלא דין ביטול ליכא איסורא דאורייתא, משום שאין זה נחשב אכילה לגבי אותו משהו, כיון שאין לו ממנו שום טעם, אבל בתערובת מין במינו לא שייך כלל לומר על אותו משהו שאינה באכילה מפני חסרון הרגשת טעמו, שהרי טעמו קיים ומורגש בכל מקום שהוא, ורק מתורת ביטול יש להתירו, דגזיה"כ הוא שהמיעוט כמו שאינו, שאע"פ שטעמו קיים, מ"מ אינו ניכר ומתבטל.

ועפ"ז יתבאר הא דחלוק מין במינו ממין בשאינו מינו גבי דשיל"מ, דלא החמירו חז"ל בדשיל"מ אלא לענין דין ביטול דגבי דשיל"מ לא סמכינן אדין ביטול, אבל במין בשאינו מינו דמלבד דין ביטול איכא נמי טעמא שאין זה אכילה כנ"ל, בזה לא החמירו לאסור דשיל"מ וכו'. יעו"ש שהאריך. ולקמיה [בד"ה ובזה] כ' ליישב עפ"ז קושית הראשונים על הרי"ף, דכיון דבשר בחלב אסור אפי' שלא כדרך אכילתו וכגון שעירב בו דבר מר או שאכלו רותח, א"כ מוכח שעצם מעשה האכילה אסרה תורה בבשר בחלב אפי' אין בה הנאה, וא"כ שוב אין חילוק בדשיל"מ בזה ממינו לשאינו מינו, דכל מעליותא דשאינו מינו דבטל אפי' בדשיל"מ אינו אלא משום דלית בה הנאת אכילה, ושפיר החמירו בבשר בחלב שיש לו מתירין ואפי' בשאינו מינו. [א"ה, וצ"ל דאף בהך הרחקה דרבנן שלא לאכול פת זו [שאפאה עם הצלי] בכותח, דאינו דרך בישול, ולא נתערבו כלל, גם בזה החמירו אפי' בשאין כאן הנאת אכילה מן ריח הבשר, רק מעשה אכילה. ויל"ע אי נימא הכי גם בשאר הרחקות כגון שלא להעלותה עם הגבינה על השולחן. וצ"ת].

נב. בר"ן ד"ה וקשיא להו. אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר, משום דכיון דשניהם עולין וכו' אזלו רבנן בתר דמיון ההיתר וכו'.

עיין בקרבן אורה שכ' דעל כרחך הא דעולין אין מבטלין זה את זה, גזיה"כ היא, דהא אפי' קומץ ושיריים אין מבטלין זא"ז [מנחות כג.]. אע"ג דחלוקין באיסור, וכן מוכח מדפליגי אמוראי בזבחים [ע"ט]. אי איסורין מבטלין זא"ז, ור' אלעזר דס"ל דאין איסורין מבטלין זא"ז יליף מהא דאית ליה להלל דמצוות אין מבטלות זא"ז, אלמא דבעולין לחוד הוא דגלי רחמנא דאין מבטלין זא"ז, מדאצטריך קרא למצוות דאין מבטלות זא"ז ולא ילפינן לה מסברא משום דהוי מין במינו, אלא ודאי בכל חדא גזיה"כ הוא, ולא שייך למיילף חדא מחברתה. ולפ"ז לו יהי כדברי הר"ן דהיתר בהיתר לא שייך ביה ביטול, מ"מ לא שייכא לפלוגתא דר' יהודה ורבנן בעולין, אלא בפלוגתא דאמוראי באיסורין אי מבטלין זא"ז, ואי איסור באיסור לא בטיל, היתר בהיתר נמי לא בטיל.

אבל באמת נראה דבהיתר בהיתר לא שייכא הך סברא כלל, דדוקא באיסורין או מצוות הוא דלא מבטלי אהדדי, אלא דכל אחד מחזק את חבירו ונשאר האיסור במקומו, אבל בהיתר בהיתר, אם ההיתר מחזק את חבירו, כ"ש דמתבטל הוא והרי הוא היתר ולא יחול עליו שום איסור, ועכ"פ נראה ברור דסברת הר"ן ז"ל לא שייכא אלא למאן דס"ל במצוות

ואיסורין דאין מבטלין זא"ז, אבל למ"ד דאיסורין ומצוות מבטלין זא"ז, על כרחק צ"ל טעמיה דדשיל"מ עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

גב: ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור"י מתיר.

כ' הרא"ש וקשיא לתרוייהו. וכן בשינויא דגמ' פירש [בפי' קמא] דטעמייהו דרבנן משום דבאתרא דידהו קרו לאשישים אשישים דעדשים. והא דלא ניח"ל במש"כ הר"ן דלרבנן מעיקרא לא קשיא, דקום לאו חלב הוא אבל אשישים אע"ג דמטגנן בדבש עדשים נינהו, משום דפירש דאשישים היינו פסולת עדשים [וכמש"כ אהך מתני' לקמן ג:]: ודמי לקום הפורש מן החלב, וכמש"כ במתני' [נא:]: בד"ה ר' יוסי אוסר, קא ס"ד דפסולת כל דבר הוי בכלל שמו הראשון. [וכ"כ תוס']. ורש"י פי' ג"כ דמתרוייהו פריך, ומשני דבאתריה דת"ק קרי ליה אשישים דעדשים לפת של עדשים. וכ' בשלמי נדרים שהוא כפי' קמא דהרא"ש. [וצ"ל לפירושו דקמח דעדשים לאו עדשים ממש הוא, כי היכי דקום לאו חלב הוא. ועצ"ע].

ועיין בהגהות חש"ל שכ', דהר"ן לא ניח"ל בפי' הרא"ש, דא"כ כי משני דבאתריה דת"ק היו קורין לאשישים אשישים דעדשים, א"כ הנודר מן האשישים יהיה אסור גם בעדשים [לתנא דברייתא דס"ל אליבא דר' יוסי דהנודר מן הקום אסור בחלב, וכדאסברה לה הרשב"א והר"ן דכיון דקרו לקומא קומא דחלבא, הוי להו קום וחלב דבר אחד. ורבנן לא פליגי עליה בהא, אלא דבמקומם לא הוו קרו לקומא קומא דחלבא]. [ולרש"י דאשישים היינו לחם שמעורב בו קמח של עדשים, אולי לא קשיא, ד"ל דאשישים ועדשים שאני שאינן דבר אחד, דשם אשישים מיוחד ללחם דוקא ולא לקמח הנעשה מעדשים, אבל תוס' והרא"ש לא הזכירו אלא פסולת עדשים. ולדידהו לכאו' קשיא].

גב: אמר רבא ת"ש וכו' אסור בחילופיהן וגיודליהן, הא ביוצא מהן מותר.

כ' המאירי, איני מבין המקשה, היאך עלה על דעתו לומר הא יוצא מהן מותר, והלא ודאי היוצא מהן חמור מחילופין. ושמא מגידולין קא דייק, דאיכא תרת', שיצאו מהם ושהם נולדים בדומה, משא"כ ביוצא מהם. והרא"ש כ', הא דביוצא מהם מותר, דאי אסור, ליתני יוצא מהן וכ"ש בחילופיהן שבאו מכח האיסור עצמו, אבל יוצא מהם דבר אחר הוא. וכ"מ ל' הר"ן דמחילופיהן מיייתי ראייה.

גב: בר"ן ד"ה ולענין הלכה. וכיון דלא איפשיטא משמע דנקטינן לחומרא.

וז"ל הריטב"א במתני', לא איפשיטא, ובדיעבד לא לקי על היוצא ממנו, ואפי' למ"ד טעמו ולא ממשו דאורייתא, דהא לא אסר נפשיה מיניה, [ומשמע דבעלמא ס"ל דלמ"ד טעמו ולא ממשו דאורייתא, מלקות נמי איכא, ופליגי בה רבוותא בתוס' דחולין צת: בד"ה רבא אמר], אבל לכתחילה אסור ביוצא ממנו ובתערובתו.

גב: בר"ן ד"ה ולענין הלכה. וכ"ת תינח בשאני טועם וכו', אבל שאני אוכל מאי איכא למימר, דהא כיון דלא סגי ליה וכו' ליכא שום הוכחה למיסר וכו'.

הקשה הגרע"א בתוספותיו, הא מהאי טעמא גם בשאני טועם אינו מיותר, דצריך לפרש כן שלא יאסר גם בהנאה, ואי דהו"ל לומר שאני אוכל, הא י"ל דבעי למיסר עצמו בלאו אף בחצי שיעור, דאכילה כזית משמע כדאיתא במתני' דריש פ"ג דשבועות, וטעימה בכל שהוא משמע כדאמרינן שם [כב.]. וכו'. וצ"ע. ועיין ברש"י ובתפארת ירושלים מש"כ לתרץ.

גב: בר"ן ד"ה ולענין הלכה. איכא למימר דכיון דהוה מצי למימר קונם פירות האלו באכילה עלי וכו'.

וכ' ע"ז במלא הרועים, לאו דוקא, דאי הוה אמר אלו, הוה מיתסר ביוצא מהן, דאלו דוקא, ודלמא משו"ה לא אמר אלו, שאינו רוצה לאסור יוצא מהן, ואמר שאני טועם בלא אלו, אלא כוונתו דהו"ל קונם ענבים עלי או תאנים. [ועד"ז כ' בהג"ה ע"ה ג' בדפו"ח בשם נדרים זרוזין].

גב: וחכמים מתירים.

במלאכ"ש כ' בשם הר"ר יוסף אשכנזי ז"ל שפי' ז"ל, חכמים סוברים שהנודר מן הסתוניות דעתו על החומץ, ובנדרים הולכים אחר דברים שבלב, ועל כן החומץ מותר, כיון שלא פירש בשפתיו, ובסתוניות עצמן מותר, כיון שלא היה בלבו עליהן, כי בנדרים צריך שיהא פיו ולבו שוין, ות"ק סובר שדעתו היתה על הסתוניות עצמן, ועל כן אסור בהן. [ולכאו' היא שיטתא חדתא, ולא נתבאר איך פירש סוגית הגמ'].

גב: בר"ן ד"ה וחכמים מתירים. ואיכא למידק ת"ק מני, לא ר' יוסי ולא רבנן, דהא אמרינן לעיל [גב:]: בפלוגתא דקום וכו'.

והמאירי כ' ז"ל, ואע"פ שהקום לדעת ר' יוסי אם נדר בחלב אסור בו הואיל וקורין לו קומא דחלבא, הרי כתבנו שאין הלכה כמותו, ואף חכמים לא הוודו בה למעלה אלא באתרא דקרו ליה חלבא, שאין כאן שנוי השם, ולא עוד, אלא שאף לר' יוסי כן, וכמו שאמרו באתרא דר' יוסי קרו ליה לקומא דחלבא, ולא אמר קרו ליה לקומא דחלבא, ואף לדעת הגורסים כן [וכג' דידן], ומפרשין שאף לחכמים כל דקרו ליה קומא דחלבא אסור, אף זו יש לדון בה מפני שלא נשתנה מצורה לצורה וכו' [וכתי' הרשב"א והר"ן].

גב: בתוד"ה הנודר מן התמרים. וקשה אמאי לא תנא הכא וכו' קונם תמרים אלו שאני טועם אסור ביוצא מהם.

וכן הקשה הב"ח [בסי' רי"ז] מסברא דנפשיה, והש"ך [שם סקי"ט] הביאו, וכו' ע"ז דלק"מ, דאטו תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל, אבל לקושטא דמילתא בכלהו דינא הכי. [וכ' בשלמי נדרים דחידוש הוא שלא זכרו קושיא זו בשם התוס'].

והמחנ"א [הל' נדרים סי' ל"ב] הביא ד' הב"ח והש"ך, וכ' ע"ז ז"ל, והיה נ"ל לומר, דעד כאן לא אמרו הכי דבדעתיה אכל מאי דנפיק מינה אלא בדברים שניתנו למשקה כגון זיתים וענבים, אבל שאר דברים כיון שלא ניתנו למשקה, לאו דעתיה דאיניש עליה. אלא דטעם זה לא סגי אלא באומר שאני טועם, דמשום משמעות הלשון אתינן עליה, אבל כשאומר אלו דשויה אנפשיה חתיכא דאיסורא יהיה אסור בכל גוונא. איברא דיש טעם אחר, דכיון דלא ניתנו למשקה, זיעה בעלמא הוא, וכ"כ רש"י בפ' כיצד מברכין ובפ' כל שעה וכו', ומטעם זה אפי' באלו לא מיתסר בדבש תמרים דזיעה בעלמא הוי. [יעו"ש עוד].

ובשלמי נדרים הקשה ע"ז, דהא מ"מ מדרבנן מיתסר, וכמש"כ תוס' בחולין [צט: בד"ה שאני] לענין ציר דזיעה בעלמא הוא דמיתסר מדרבנן, וכ"כ הרמב"ם [בפי"א מהל' תרומות ה"ב] דזר האוכל דבש תמרים ויין תפוחים [של תרומה] במזיד מכין אותו מכת מרדות. ועיין ברש"י שכ' מסברא דנפשיה ע"ד שכ' המחנ"א, והקשה ג"כ דמדרבנן מיתסר, וכ' דאפשר דבנדרים לא החמירו, ושוב הוכיח מסוגיא דלקמן [ס:]: דבנדרים מחמרינן טפי, ומסיק, דמ"מ כיון דלא דמי להנהו דלעיל דמיתסר מן התורה [כשאמר שאני טועם], להכי לא תני לה.

גב: הנודר מן היין וכו' מן השמן וכו', שהוא שם לוויי.

[הרמב"ם בפי"המ"ש והרע"ב פירשו לשון חיבור. [כמו הפעם ילוה אישי אלי, תוי"ט]. והמלאכ"ש כ' בשם הר"ר יהוסף דנקוד שם לווי, [לכאו' ר"ל מלשון הלואה], ופירש שר"ל דאינו שם שלהם, אלא זה השם הוא שאול אצלם].

ופי' הרא"ש דהא טעמא אכולה קאי, וכ"מ בר"ן שפי' דיין תפוחים שרי כיון שיש לו שם לווי. ועיין ברש"י לקמן אהא דמקום שמסתפקין מזה ומזה [משמן זית ושמן שומשמן] אסור, שכ' דמשמע מזה דטעם היתרא דרישא דמתני' הוא משום דכיון שאין מסתפקין מאידך ודאי היתה כוונתו עליו, הואיל דבלא"ה לא אכיל מיניה, וכדלקמן [גד:]: לענין דגים בהקז דם או דכייבין ליה עיניה, וטעם שהוא שם לווי לא קאי אלא אדסמין ליה, ודלא כפי' הר"ן והרא"ש. [וכן משמע קצת בתוס' במתני', דפירשו דסתם יין הוא יין דענבים, וכן בכלה מתני', ורק בהא דמותר בקפלוטות כ' שיש להם שם לווי. ועיין בנימוק"י דכ"ל דטעמא דכולה מתני' משום דבנדרים הלך אחר

ל' בנ"א, והדר מפרש לכולהו לבר מקפלוטות וירקות שדה, ומשמע לפו"ר כהרש"ש].

והקרן אורה כ' וז"ל, דטעמא דמותר בשמן שומשמין, הוא משום דלא מיקרי שמן סתם אלא שמן שומשמין ויש לו שם לווי, והוא משמן סתם נדר, ועפ"ז יש לפרש ג"כ החילוק בין א"י לבבל, דבא"י דרוב הסיפוק הוא משמן זית, מיקרי שמן סתם, ובבבל הוי איפכא, דשמן שומשמין מיקרי שמן סתם כיון דרוב סיפוקו ממנו. ולפ"ז לא א"ש רבותא דהש"ס במקום שמסתפקין בזה ובה, דממ"נ אי תרווייהו מיקרו שמן סתם, פשיטא דאסור בתרווייהו, ואי חד יש לו שם לווי, מ"ט אסור בו כיון דמשמן סתם נדר. וצ"ל דשם השמן תליא בסיפוק, ואלו שמסתפקין בו קורין אותו שמן סתם, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל [פ"ט מהל' נדרים ה"ה] דהרוב והמיעוט היינו שהרוב קורין אותו שמן שומשמין והמיעוט קורין אותו שמן סתם, עיי"ש. וכן פי' הרא"ש גבי ירקות שדה, דבשביעית נקראין סתם ירקות מפני שמסתפקין מהן. וכללא דמילתא דעיקר ההיתר הוא משום שם לווי דאית ליה, אבל אם אין לו שם לווי, אע"ג דאין מסתפקין, כל שנקרא בשם דבר הנדור אסור בו, ולשון המשנה שהוא שם לווי קאי על כל הני דמתני'.

נג. מן הדבש מותר בדבש תמרים.

בגיליון מהרש"א הביא מתשו' גינת ורדים [ח"א כלל א' סכ"ט] שכ' דכ"ש בשל גזין וצרעין דיש לו שם לווי כדאיתא בבכורות [ז:]; ורבותא אשמועינן בדבש תמרים, דבקרא אין לו שם לווי, דכתיב ארץ זבת חלב ודבש. וז"ל הריטב"א, פי' דלא קרו אינשי דבש סתם אלא לדבש דבורים, ובנדרים הלך אחר לשון בנ"א. [משא"כ בתורה, סתמו דבש תמרים. תפא"י]. [וברש"י עה"פ כי כל שאור וכל דבש וגו' [ויקרא ב' י"א] כ' דכל מתיקת פרי קרויה דבש].

נג. מן הירק מותר בירקות השדה.

כ' הש"ך [בסי' ר"ז סקי"ט], דאם אמר שאני טועם, אסור אף בירקות השדה. ובהגהות בית מאיר שם כ' ע"ז, לענ"ד ליתא, ולהכי דייק התנא שם ואמר מפני שיש לו שם לווי, וכן השנויים שם במשנה כולם, ושמן שומשמין, שכל שיש לו שינוי בהשם, אפי' אומר שאני טועם אינו מרבה אותם, ואין זה כלל בדמיון כבוש או מלוח ושלוך. יעו"ש מש"כ עוד בזה, ולבסוף הניח בצ"ע.

ועיין בשלמי נדרים שכ' דלכאוף לפי מה דקיי"ל לקמן [נד]. כר"ע דאסור בדלועין, ומפרש שם דהיינו באומר ירק המתבשל בקדירה עלי, דכל כה"ג ס"ל לר"ע כיון דמימלך שליחא עליה וגם יש ייתור לשון, להכי אסור, א"כ ה"נ באומר ירק עלי, בודאי הוא ממידד דמימלך שליחא עליה, דמי ששולח לאחד שיקנה לו ירק בסתם, אף דסתם ירק הוא ירק הגינה וכו', מ"מ אם לא ימצא לקנות ירק הגינה, עביד שליחא דמימלך עליה לשאול ממנו אם יקנה ירק השדה, ויש ג"כ ייתור לשון, דשאני טועם ריבויא הוא, הסברא נותנת דאסור גם בירקות השדה וכדברי הש"ך.

נג. ובשביעית אסור בירקות השדה וכו'.

וכ' תוס', פירוש שנדר בשביעית. ומשמע דאע"פ שנדרו כולל גם לאחר שביעית, בתר שעת הנדר אזלינן. [דדוחק לאוקמה כשאסור רק בשביעית, דלא הו"ל לסתום דבריו]. ובר"ן לעיל [ל. בד"ה וחד] משמע דהנדר מיורדי הים ונעשו אח"כ יושבי יבשה, אסור ליהנות מהם, דלא מספק"ל התם בירושלמי אלא כשנדר מיורדי הים לאחר שלשים יום ונעשו יושבי יבשה תוך ל'. ויש לחלק, דהתם בההוא גברא שנאסר כבר אין חוזר וניתר, אבל הכא ירקות דשנה הבאה י"ל לא נאסר בהם מעולם. וצ"ת.

נג. לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין, מהו דתימא איזיל בתר רובא, קמ"ל ספק איסורא לחומרא.

מכאן הקשה הב"י [בסי' ר"ח] על מש"כ הטור שם, דהאומר הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך, אם רוב אנשי המקום קורין כן לבשר מליח של קדשים

וליין נסך לשמים, אע"פ שפירש ואמר שכוונתו כשל עכו"ם, אינו נאמן, אלמא לא חיישנן למיעוטא, והכא אסרינן בשניהם אע"פ שרוב סיפוקן מאחד מהן. [ואין לומר דשאני הכא דאזלינן לחומרא ולהכי חיישנן גם למיעוט, משא"כ גבי בשר מליח דאם נחשוש למיעוט מקילין בדבר, ולהכי אזלינן בתר רובא. דהא משמע דאם המיעוט קורין לשל קדשים בשר מליח בסתם, נאמן לומר שכוונתו לשל עכו"ם. כ"כ הדרישה והש"ך בביאור הקושיא].

ותירץ דהכא כולם מסתפקין משניהם, אלא שרוב סיפוקן מאחד מהן, הילכך כיון שכולן מסתפקין משניהם אסור בשניהם. והב"ח [בסי' ר"כ] תירץ, דשאני בשר מליח דהרוב קורין בשר מליח בסתם לשל קדשים ואין קורין כן לשל עכו"ם, והמיעוט שקורין לשל ע"ז כן, קורין ג"כ לשל קדשים בסתם בשר מליח, ולכך הולכין אחר הרוב, ולא דמי לשמן דהכא דזה וזה קרוי שמן בסתם למסתפק בו, וממה שאין מסתפקין בו אין קורין אותו שמן בסתם, א"כ שניהם שווין ושקולין, הילכך שניהם אסורין, דאיכא ספק מאיזה מהן נדר.

והט"ז [סי' ר"ח סק"א] תירץ, דכל שיש ספק בגוף הנאסר [כשמן דהכא], אזלינן לחומרא ולא אזלינן בתר הרוב, והיינו חומרא דנדרים שכל שאפשר באיסור אסור אפי' הוא מיעוט בשם ההוא, אלא דאם הספק אינו בגוף הנאסר, אלא נקטו לסימן [כהאומר הרי עלי כבשר מליח], אז ודאי אנו מפרשים שהוא סימן בתר רובא דעלמא, דכיון שבא לתת סימן ולפרש דבריו, ודאי נתכוין בדבר ברור דלא מחית אינשי נפשיה לספיכא. והפרישה [בסי' ר"ח סק"ב] והש"ך [בסק"ג] כ', דטעמא דהטור כיון שפירש דבריו ואמר ליין נסך דעכו"ם נתכוונתי, משו"ה לא אזלינן לחומרא אם אין הרוב כנגדו, אבל היכא דלא פירש דבריו והלך לו, אזלינן לחומרא. [וה"ה בשמן דסוגיין, אם פירש דבריו ואמר שבלבו היה על א' מהן, נאמן אם אינו נגד הרוב, כ"כ הקרב"נ בפ"ב סי' י' אות צ']. [ועיין בנימוק"י דמבואר דנאמן אפי' נגד הרוב, ועל כרחך דסוגיין כשאינו מפרש דבריו, ואפ"ה חיישנן למיעוטא להחמיר].

ובשלמי נדרים כ' בשם הבית מאיר, שהנכון לחלק דהא דאזלינן בתר הרוב ולא חיישנן למיעוט, הוא דוקא היכא שהרוב והמיעוט סותרים זא"ז כההיא דבשר מליח, דאם נאמר דכוונתו כבשר מליח של קרבנות, הוי מתפיס בדבר הנדור ואסור, ואם נאמר שכוונתו היה כשל עכו"ם, הוי מתפיס בדבר האסור ולא מיתסר, וא"א לומר שכוונתו היה לשניהם, להכי אזלינן בתר הרוב, משא"כ בהך דשמן דאפשר שכוונתו היה על שניהם לאסור עצמו אף מאותו שמסתפקין בו המיעוט, להכי אסרינן בשניהם.

נג. בר"ן ד"ה אסור בירקות הגינה. מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא, וכ"כ הרמב"ן ז"ל.

דברי הרמב"ן הם לעיל [נב:]; וביארו הריטב"א שם וז"ל, כ' רבינו ז"ל, דכיון דבגמ' דילן איתמר דר' יוסי ורבנן לא פליגי, דמודו רבנן כל היכא דקרו לקומא קומא דחלבא שהנודר מן החלב אסור בקום, א"כ ש"מ דמודו רבנן בנודר מן היין שאסור ביין מבושל, דהא בכל דוכתא הכי קרו ליה יין מבושל ע"ש אביו. ואע"ג דתנן לקמן הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים, מסתווניות מותר בחמוץ סתוונית וכו', דהתם בדבש וחמוץ עיקר השם שלו היינו שם התולדה שנתחדש עכשיו והם החמוץ והדבש וכו', אבל הכא עיקר שמם היינו החלב והיין, דאילו קומא או מבשלא לאו עיקר שמא, ולא אפשר למיקריניהו בהו, ואין לך קומא אלא מחלב ולא חמרא מבשלא אלא מחמרא וכו', נמצאת למד שזה עיקר שמם שם אביהם, ושם תולדתם נופל להפרישם מאביהם ממש וכו', וכ"ש ביין מבושל שאין שמו דומה לאידך, דאילו ביין מבושל שם האב קודם, ומכונה במבושל, ואילו בדבש תמרים שם הבן קודם, ומכונה באביו. כן נ"ל פי' דברי רבינו.

ועיין במאירי שהביא די"א שמוותר הוא ביין מבושל, ע"פ הירושלמי דקאמר על דעתיה דר' יוסי [דאסר בקום מפני ששם אביו עליו], הנודר מן היין אסור ביין המבושל, חמרא מבשלא קרו ליה, וכ' ע"ז דלגמ' דידן שרי [וכביאור הריטב"א], ומסיק דה"נ מוכח ממתני' דהכא, שאם תאמר

שמות, כשאמר במשנתנו הנודר מן היין מותר בשל תפוחים הו"ל לאשמועינן טפי דמותר במבושל.

נג: מ"ט דמאן דאמר אין מביאין, א"ר ירמיה משום גוש.

בסנהדרין [יב]. מבואר דפליגי נמי לענין תבואה, [דלמ"ד אין מביאין, היינו טעמא דאין מעברין את השנה במוצאי שביעית, שלא להאריך עליהם איסור חדש]. [מיהו לענין נודר מן התבואה ליכא נפק"מ, דלא אשכחן תבואת שדה שיסתפקו ממנה בשביעית]. וכ' שם הרמ"ה, איכא דמקשו הכא, בשלמא ירק איכא למיחש לגושיהו, שהרי עוקרין אותו עם השרשין, אבל תבואה שנקצרת ונזרית בגורן, מאי איכא למיחש לגושיהו. ולא ידענא מאי קא קשיא להו, דהא ודאי אע"ג דנקצרת ונזרית בגורן לא סגי דלא משתייר בהן עפר פורתא, ואיכא למיחש דילמא איכא לצרופי בחותם המרצופין [שהוא שיעורו לטמא], כ"ש במקום שנהגו לעקור כדתנן בפ' המקבל [קג]. מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יקעור.

נג: מן הכרוב אסור באיספרגוס, מן האיספרגוס מותר בכרוב.

הר"ן פ' שהוא מין כרוב, וכן פ' רוב הראשונים. וכ' התפא"י דלפ"ז הא דאמרין בברכות [נא]. ששה דברים נאמרו באיספרגוס, אין שותין אותו וכו', דמשמע שהוא משקה, י"ל דהיין ששורין בו אותו מין כרוב ג"כ נקרא על שמו, מיהו הכא מצינן לומר דמיידי בהעשב הזה בעצמו. [ולא נתבאר אם כוונתו דהמשקה שרי, או שמא זה זה אסורים]. והגר"א בהגהותיו כאן כ' בשם רב האי גאון, מין כרוב ששורין אותו ביין, ובלשון יוניי יין של בוקר נקרא איספרגוס. [ולכא' הוי איפכא מהתפא"י, דהכרוב נקרא ע"ש המשקה].

והרמב"ם פ' שאיספרגוס הוא מים ששלקו בהם את הכרוב, וכן פ' המאירי. וכ' ע"ז התו"ט, וצריך לחלק בין איספרגוס שהוא מי שליקה, לציר שהוא מי מליחה, דבדג דגים אע"פ שאמר שאיני טועם תנן [לעיל א:]: דמותר בציר וכו', ואפשר דבלשון בני"א כשאומר כרוב ר"ל איספרגוס כמו כרוב עצמו, ובנדרים הלך אחר לשון בני"א. ובלקוטים שבגליון המשנה כ' בשם ס' שושנים לדוד למהר"ד פארדו, ד"ל דהמלח אין כחו רב כ"כ להפליט הטעם כמו הבישול והשליקה, דהא אע"ג דקיי"ל מליח הרי הוא כרותח, מ"מ אינו אוסר מדינא אלא כדי קליפה ולא דמי ממש לבישול. [א"ה, לכא' התם טעמא משום דרוטב דבישול הוא שמוליך הטעם בכל החתיכה, ולא משום דהמלח אין בו כח להפליט]. מיהו עדיפא מיניה הו"ל לבעל תו"ט להקשות מדתנן [נא: נב]. הנודר מן הבשר מותר ברוטב, ושם לא שייך אלא ת' התו"ט וכו'.

ומסיק, ודע דלפ"י הרמב"ם הא דתנן מן האיספרגוס מותר בכרוב, היינו לאוכלו חי, דאי מבושל, הא ע"י הבישול נבלע בו מהמים. [ולכא' צ"ב במה חמור מהנודר מן היין דמותר בתבשיל שיש בו טעם יין, שאין במשמעו אלא כשהוא בעינו, [כדעיל נב. ובר"ן], וה"ל לא אסר האיספרגוס אלא כשהוא בעינו, ומה לי אם נבלע בכרוב או בחתיכה ממין אחר].

נג: בר"ן ד"ה אבל. כלומר אסור בשניהם דהו"ל מקום שמסתפקין (זה מזה) [מזה ומזה].

וכ' ע"ז הקרן אורה, אין זה מוכרח, ד"ל כיון דמצוי נמי ירק גינה, לא מיקרי סתם ירק אלא ירק גינה, ומותר בירקות שדה, וכן משמע בירושלמי וכו', וכן כ' הרשב"א. וז"ל הרשב"א, אבל במקום וכו' מסתברא דאסור אף בירקות הגינה קאמר, וה"ה בירקות השדה, לפי שאין מביאין כ"כ שיספקו להם ושללא יהיו צריכין לירקות השדה, והרי זה כמקום שמסתפקין מזה ומזה, ואפ"י מסתפקין רובא מירקות הגינה, וכענין שאמרו בשמן זית ובשמן שומשמן. אבל בירושלמי משמע שאינו אסור אלא בירקות הגינה בלבד כשאר שני שבוע, דגרסינן התם משהתיר רבי להביא ירק מחו"ל לארץ, היא שביעית היא שאר שני שבוע.

נד: ור"ע אוסר אמרו לו וכו' אמר להם כן הדבר וכו' אלא שהדלועין בכלל ירק.

כ' הנימוק"י, גרסינן בירושלמי אף למדת הדין כן, כלומר לענין ממון, ירקה של גינה מכור לך והיו שם דלועין, על דעתיה דר"ע מכורין, על דעתיהו

דרבנן אינן מכורין (אבל בהפקר) [ובהפקר] כן, אף בהקדש כן. פי' דבמכירה והפקר והקדש כן הולכין אחר לשון בני"א, וכ' הריטב"א ז"ל, ולפום גמ' דילן אינן מכורין אלא באומר ירק המתבשל בקדירה אני מוכר לך, וההיא נמי בשתפס בהם לוקח, הא לאו הכי, כיון דלר"ע לא לקי וספיקא משוי ליה, המוציא מחבירו עליו הראיה. עכ"ל הנימוק"י. [ולענין הפקר נמי לכא' דוקא כשזכה בהם אחר, ובהקדש צ"ת].

נד. ואסור בפול המצרי לח ומותר ביבש.

כ' הקרן אורה, עיין ק"ע שהקשה איסור שבהן להיכן הלך, וכתב דבאותן שיבשו קודם נדרו קאמר. וא"צ לזה, דבקונם מירק סתם אפ"י יבשו אח"כ מותר בהן, כיון דתו לא מקרי ירק. ועיין לקמן [נה:]: דתניא הנודר מן הדגן מותר בחילקא וכו', ופ"י הרא"ש חטה שנחלקה לשנים, ואע"פ שקודם שנחלקו היה אסור בחטים, עתה שנחלקו ליתנהו בכלל דגן, ולא אסר עצמו אלא במה שנקרא חטה. א"נ הא דקאמר מותר [מייירי] שנחלקו קודם נדרו, ויצאו כבר מכלל דגן. [ולכא' היינו פלוגתייהו דהר"ע והקרן אורה].

וכ' הריטב"א, אבל בשאר ירקות אסור אפ"י הן יבשים, וכן פירשו בירושלמי [ה"א] שלא חילקו בין לח ליבש אלא בירק שיש לו גורן, [דכיון דעיקר פול המצרי הוא לאוכלו כשהוא יבש ועושין ממנו גורן, כשאוכלין אותו לח, אין אוכלין אותו אלא בענין ירק, ל' הנימוק"י], אבל בירק שאין לו גורן כגון כרוב ותרדן ודכוותיהו, אין חילוק בין לח ליבש, ואסור בשניהם.

נד. אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות דלא לקי.

ופ"י הר"ן דכיון דדלועין לא משתמעי בהדיא אלא מריבויא דלישניה, אע"ג דמימליך שליחא עליה לא מיתסרי בודאי. וכ"כ הרא"ש. והרמב"ם לא הביא דין זה, וכ' הלח"מ דהוא סבור דטעמא דאביי דלא לקי, משום דלא ברירא ליה דמימליך שליח עליה, אבל אם ודאי מימליך שליח עליה לקי, ולכן לא הוצרך להזכיר, דודאי כל דבר שהוא ספק אם מימליך שליח עליה, או לא, איסורא הוי ולא לקי, וכמ"ש בריש פירקא [ה"ה] גבי שמן [במקום שמסתפקין משמן זית ומשמן שומשמן] דאסור בשניהם מספק ואינו לוקה. [על אותו שהמיעוט קורין שמן]. [וצ"ב הדמיון. ואולי ס"ל דכל היכא דאיכא רוב שקורין לזה שמן ומיעוט שקורין להאחר שמן, מספק"ל אי מימליך שליח עליה. ועצ"ב]. [אבל אי נימא כפ"י הר"ן דבדלועין ודאי מימליך, ומספק"ל אי מהני כיון דלא משתמעי בהדיא אלא מריבויא דלישניה, הו"ל להרמב"ם לכותבו בהדיא].

ועיין בשיטמ"ק בשם הר"ף שפ"י טעמא דאביי ז"ל, דאע"ג דקאמר ר"ע דאסור לאכול דלועין דחשיב ליה מינו ואפ"י מדאורייתא, מ"מ מלקות דלא יחל דברו ליכא, דיכול לומר לא נתכוונתי לכך אלא לכך, ואין כאן התראת ודאי.

נד. אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה.

כ' הריטב"א, ומיהו ה"ה דלר"ע אם אמר לא נתכוונתי לדלועין, א"צ שאלה, ואפ"י בעם הארץ, דהא איסור רופף הוא, ומשום הא לא ינהגו קלות ראש בנדרים, ולא החמירו בעם הארץ אלא במפרש דברים רחוקים, כגון חרמו של ים וקרבתן של מלכים [לעיל כ]. וכיו"ב.

נד. בר"ן ד"ה מאן תנא. דנהי דאמרין לעיל דמודה ר"ע לענין מלקות דלא לקי וכו'.

בקר"ב נ" [סי' א' אות ב'] כ' דה"ק, דעל כרחק השליח אינו מועל להביא קרבן מעילה, דהא לר"ע מספקא, ואי איסורא בעלמא תני תנא, א"כ למעול בעה"ב נמי מספק. [א"ה, י"לע אם יוכלו להביא קרבן אחד ולהתנות, כדאשכחן בניזיר [נז].] בשני נזירים שנטמא אחד מהן ואין ידוע איזה מהם, וכן בכריתות [כב:]: בשתי חתיכות ואכל אחד את זה ואחד את זה, דלר"ש מביאין שניהם קרבן אחד ומתנין. ואולי ספיקא דדינא שאני. וצ"ת]. וכ' ע"ז בשלמי נדרים, דלפירושו אין מדוקדק מ"ש ולא למעול שליח. ויש לפרש עוד, דהא דקאמר למעול בעה"ב היינו מעילה מדרבנן. כדאיתא בריש מעילה [ב:]: דאיכא מעילה מדרבנן.

נד: הנודר מן הבשר אסור וכו' ובקנה ובכבד ובלב.

ברא"ש [סי' א'] כ' ובקנה ובלב, וכ' ע"ז בקרב"נ [אות ג'] נראה דט"ס, וצ"ל בקנה ובכבד ובלב, וכ"ה הגירסא בשמעתא ובמעילה. ובב"ח [סי' רי"ז] אומר שלא היה בגירסת רבינו כבד ומשו"ה השמיטו. ודבריו תמוהים, דאי לא פליגי ר"ע ות"ק בכבד ולכו"ע אסור, א"כ מתני' דמעילה אמאן תרמייה, דקתני התם השליח מעל, אמאי הא עשה שליחותו, והא ליכא למימר דלכו"ע מותר דלאו בשר הוא, א"כ מאי פריך מתני' דלא כר"ע, הא בכבד כו"ע מודו דלאו בשר הוא.

וז"ל הרשב"א, הא דקתני ואסור בקנה ובלב, תמיהא לי מאי שנא אלו דנקט, לימא ואסור בקרביים ובבני מעיים, ואפשר דלכו"ע בשאר בני מעיים מותר בהם. וא"ת והא לר"ע אפי' כבד בכלל איסורו, י"ל שהכבד והריאה בכלל קנה הם. ועדיין קשה לי דא"כ למה פרט הלב, שאף הוא תלוי בקנה, וצ"ע. ובפירושוין ראיתי שבשאר קרביים לכו"ע אסור שיש בהם שומן יותר מראש ורגליים וקנה ולב, ומאי דקאמר רשב"ג קרביים לאו בשר, לא לענין נדרים קאמר. [וכ"ה בפירש"י בד"ה ר"ש ובד"ה וכן]. ואין זה מחוור כלל ולא מתיישב בהלכה.

נד: ואוכליהן לאו בר אינש.

וכ' תוס' במעילה [כ: בד"ה קרביים] דנפק"מ שאם לא היו ראויין אכילה כי אם לכלבים, לאו מקח טעות הוא, כי אין דרך אדם לאוכלן. ועיי"ש בשיטמ"ק בשם ריב"א, דקורקבן של תרנגולת נבילה שנתערב באחרות בטל, ולא הוי דבר העשוי להתכבד בפני האורחים, משום הא דאמרין דאוכליהן לאו בר אינש.

נד: אמר שמואל נו"ן סמ"ך עי"ן נונא סמא לעינים.

ועיין ברגמ"ה במעילה אהא דביימא דכייבין ליה עיניה לא אכיל דגים, שכ' וז"ל, וסימנך דדגים קשין לכאב העין, נו"ן סמ"ך עי"ן, כלומר דג מסמא העין. עכ"ל. [והוא איפכא מסימנא דשמואל דהכא. ואולי גירסא אחרת היה לו בסוגיין. או שמוא יהיב סימנא מדנפשיה. אבל לא מסתבר כ"כ שיהו שני סימנין דומין זל"ז ומשמעותן הפוכה זו מזו, דהשתא בענין סימן אחר לזכור אהיכא קאי כל חד מינייהו].

נד: ההוא סוף אוכלא.

ופירש"י דבסוף החולי דגים הוי סם טוב לכאב העיניים. וכן מבואר מפלוגתא דהרשב"א והר"ן [בד"ה ולענין הלכה]. אבל רש"י במעילה [כ: בד"ה אלא א"ר פפא] פירש דבתחילת החולי כשמתחילין העינים לכאוב הוי סמא לעינא, אבל בסוף אוכלא קשי להו דגים. ובשיטמ"ק כ' בשם הר"ן [בפ"י קמא] דבקינח סעודה טוב לעינים ובתחילת סעודה קשיא לעינא. והקשה ע"ז בשלמי נדרים, דא"כ נימא דנדר שלא יאכלם בקינח סעודה דאז טוב לעיניים, וכמו שמפרש שם בהא דמקשה לעיל אי הכי

אכיל דגים, וז"ל, כיון שהדגים טובים לו, א"כ מזה נדר, שמן המאכל הראוי לו נדר. ואולי י"ל דכיון שבקינח סעודה הוא יפה לו לרפואה, מחיותיה לא נדר, כעין דאמרין לעיל [לט.], ומה שהקשה לעיל א"ה אכיל דגים, לא הקשה על עיקר הדין, רק על מה שאמר דדגים קשים לעינים, ומקשה דאדרבה אכיל דגים, אבל הדין שפיר יתכן דאדגים לא נדר, הן קודם הסעודה מצד דקשה לעינים, והן לאחר הסעודה דלרפואה הוי אלו ומחיותיה לא נדר. אמנם השיטמ"ק עצמו מפרש קושי הגמ' שלא באופן זה וצ"ע. וע"ע במלא הרועים כאן מה שהביא מדברי תוס' דמעילה.

נד: בר"ן ד"ה מי לא מודה ר"ע. אדעתא דנפשיה קעביד, ובעה"ב נמי סמין וכו', אבל לענין נדרים וכו' נודר אמאי סמין.

הרשב"א לעיל [נד]. הא דאמר אביי' כ' בתו"ד ז"ל, משום דקא קשיא לי מאי קאמר אביי' מי לא מודה ר"ע דצריך לאימלוכי ביה, דא"כ נמצאת אומר דכשאמר לו תן להם בשר, הכבד אינו בכלל דבריו עד שימלך בו השליח, שאילו היה הכבד בכלל דבריו ובכוונתו, מפני מה צריך לימלך בו, דהא חשבינן ליה כאומר לו תן להם בשר או כבד, אלא ודאי לא הוי כבד בכלל בשר שאומר לשלוחו, וא"כ אפי' כשנודר מן הבשר לא יהיה הכבד בכלל נדרו, אלא ודאי שאנו צריכין לומר דפעמים שאדם מכניס בכלל דבריו כל מה שהוא ממין הדבר שאסר עליו, וכיון שכן, בנדרים אסור שסתם נדרים להחמיר, אבל לגבי שליח, כיון שלא אמר אלא בשר סתם ופעמים שאין דעתו אלא על בשר ממש ולא על מינו עד שימלך בו, שליח נמי הו"ל לאימלוכי, וכי לא מימליך, גלי דעתיה דלא מדין שליחותיה יהיב להו, אלא עקר שליחותיה ויהיב להו מדעתיה.

נד: בר"ן ד"ה ולענין הלכה. אע"ג דלא ידעינן אי מח לוקת ואח"כ סתם וכו' אפ"ה נקטינן כוותיה, חדא דמחמיר, ועוד וכו' וקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו.

וז"ל הרמב"ן בהלכותיו, והלכתא כר"ע דסתם לן תנא כוותיה בפ' כל הבשר וכו', ואע"ג דלא קיי"ל דיש סדר למשנה בתרי מסכתא, ואיכא למימר דילמא סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם, אפ"ה הו"ל ספיקא דאורייתא וכו'. [ולכא' כוונתו דאף בשתי מסכתות נתכוין רבי להכריע ההלכה בסדרן של המשניות אם כהסתם או דלא כהסתם, אלא דאנן לא ידעינן הכרעתו, ומכח זה הו"ל לדין ספיקא דאורייתא, דאי נימא דבשתי מסכתות ליתנייהו להני כללי, דלא הכריע רבי בסידור המשניות כלום, לא הו"ל לאתויי הני כללי, אלא לומר אעיקר פלוגתא דר"ע וחסמיה דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא. ויל"ע].

נד: בר"ן ד"ה ולענין הלכה. מיהו כי אמרינן דמותר בדגים וכו', ובדכיבין ליה עיניה אינו כן וכו'.

והנימוק"י הביא פלוגתייהו דהרשב"א והר"ן, וכ' בשם הריטב"א ז"ל, נראין הדברים דאפי' בהקיצ דם נמי בתר שעת נדרו אזלינן, ואפי' נדר לזמן מרובה הוא מותר בדגים, דהא מתניתא בסתמא מיירי, ואפי' בנודר לעולם.